

การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน
ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม*

CREATING POLITICAL AWARENESS IN DEMOCRACY AMONG YOUTH
IN NAKHON PATHOM MUNICIPALITY AT MUEANG DISTRICT
IN NAKHON PATHOM PROVINCE

สรวิษฐ์ วัฒนะกุลธนาชัย, สมชาย ชูเมือง

Sorawit Watthakulthanachai, Somchai Chumuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

E-mail : sorawit9109@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรม 6 กับ การมีจิตสำนึกทางการเมือง และ 3) นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน อายุตั้งแต่ 18 – 25 ปีบริบูรณ์ โดยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม แจกแบบข้อมูลสอบถามให้แก่เยาวชนกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนครปฐม จำนวน 359 ชุด นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีและค่าเอฟ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรม 6 กับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = 0.852^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของเยาวชนพบว่า ด้านเมตตาการุณยธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะเพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างเต็มที่ ด้านหลักเมตตาวิจิตรกรรม แสดงความคิดเห็นทางการเมืองด้วยถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์ ด้านหลักเมตตาตามโนกรรม คิดหาวิธีแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ด้านหลักสาธารณโภคี ยินดีแบ่งปันสิ่งของหรือทรัพยากรส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสังคม ด้านหลักศีลสามัญญตา หลีกเลียงการกระทำผิดกฎหมายหรือจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ด้านหลักทิวฐิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นที่ต่างจากตนเองและใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

คำสำคัญ : จิตสำนึกทางการเมือง; ประชาธิปไตย; เยาวชน

Abstract

This research aimed to study 1) the level of political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province; 2) the relationship between the six Saraniyadhamma principles and political consciousness; and 3) present the integration of Buddhist principles to foster political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province. This mixed-method research utilized a quantitative approach. The sample population consisted of youth aged 18–25 years. A survey-based questionnaire was administered to 359 youth within the Nakhon Pathom Municipality area. Data were analyzed using frequencies, percentages, means, standard deviations, and t-tests and F-tests. Qualitative methods included in-depth interviews with nine key informants, divided into four groups, and conducted step-by-step according to the process.

The results revealed that:

1. The level of political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province, was at the highest level ($\bar{x} = 4.51$) when considered by each aspect. Three dimensions were ranked at the highest level, with one at the highest level.

2. The relationship between the six principles of public administration and the development of political consciousness in a democratic system among youth in Nakhon Pathom

Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province, showed a highly positive relationship ($R = 0.852^{**}$) with statistical significance at the 0.01 level. Therefore, the hypothesis is accepted.

3. Integrating Buddhist principles to develop political consciousness in a democratic system among youth found that: Metta-kaya (loving kindness), willingly participating in public activities to help the community; Metta-vaci (loving kindness), expressing political opinions with polite and constructive language; Metta-mano (loving kindness), seeking solutions to social problems while taking into account the public good; Satha-pak (public utility), willingness to share personal belongings or resources to support social activities; Sila-samanta (sila-samanyata), avoiding illegal or unethical acts for personal gain; and Ditthi-samanta (ditthi), respecting opinions that differ from one's own and using reason in exchanging opinions.

Keywords : political consciousness; democracy; youth

บทนำ

การพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง ซึ่งหมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน รวมถึงการมีพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองในสิ่งที่ถูกต้อง โดยการพัฒนาที่การปลูกจิตสำนึกทางการเมือง จำเป็นที่จะต้องพัฒนาปลูกฝังแนวคิด บทบาทหน้าที่ สิทธิความเป็นพลเมืองของเยาวชนในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเยาวชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อชาติ ที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนทิศทางของประเทศในอนาคตให้มีความเจริญ ทั้งนี้ เยาวชนถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความตื่นตัวต่อตลอดเวลาตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมโลก (คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิมนวล, 2558) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 บัญญัติว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใด ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน รวมทั้ง ยังกำหนดให้หน่วยงานราชการต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช, 2560)

ปัจจุบัน เยาวชนไทยมีความสนใจและมีการตื่นตัวทางการเมืองมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากสถานการณ์ที่เยาวชนเกิดการเรียกร้อง การชุมนุม การแสดงจุดยืนทางการเมือง ผ่านการแสดงออกในการเดินขบวนชุมนุมของกลุ่มเยาวชนและประชาชนที่มีแนวคิดอุดมการณ์เดียวกัน การรวมกลุ่มนิสิตนักศึกษาจัดกิจกรรมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย การลงประชามติในการดำเนินกิจกรรมอันส่งผลต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมและการไปใช้สิทธิ

เลือกตั้ง เป็นต้น และยังปรากฏภาพความรุนแรง ซึ่งเกิดจากความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครอง ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยไม่ถูกต้อง จึงเป็นสิ่งจำเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย รวมถึงเยาวชนที่ขาดการศึกษา หรือไม่ได้สนใจเรื่องทางการเมือง ทำให้ขาดการเข้าถึงในประชาธิปไตย จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย ซึ่งในการแก้ปัญหาต้องใช้ความพยายามและความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้ก้าวเดินต่อไปได้ คือ พลังของเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญร่วมพัฒนาประเทศชาติ ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น เยาวชนในฐานะพลเมืองรุ่นใหม่จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถใช้สิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบได้อย่างมีคุณธรรม และหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตย คือ หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข มาใช้ในการส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตยของเยาวชน เป็นแนวทางที่เชื่อมโยงระหว่างศีลธรรมไทยกับการเมืองสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างเยาวชนที่ดีในมิติของคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการวางรากฐานประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืนผ่านพฤติกรรม ความคิด และจิตใจของคนรุ่นใหม่อีกด้วย หน่วยงานภาครัฐ ที่มีหน้าที่เป็นกลไกหลักสำคัญ ในการพัฒนาให้เยาวชนเกิดข้อคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึกทางการเมืองอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และจริงจัง โดยการ ส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐานตลอดจนให้มีความตื่นตัวทางการเมือง โดยใช้สิทธิของตนเองแสดงทัศนคติออกมาวิพากษ์วิจารณ์การเมือง แต่ต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย เหตุการณ์ทางการเมืองจึงมีความสำคัญ เพราะอาจส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองการมีส่วนร่วมจากเยาวชน จึงมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การการเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

จากความรู้และความเข้าใจของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ มีความเป็นอัตลักษณ์ความหลากหลายทางสังคม เยาวชนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางความคิดและด้านการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ รวมถึงเยาวชนพื้นที่ที่มีส่วนร่วมกับชุมชนและการตื่นตัวในกิจกรรมทางการเมืองสูง จึงเป็นที่มาในความสนใจต้องการทำการวิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยบูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมในการสร้างสันติของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล มีการพัฒนาตนเอง อาศัยความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชนอันนำมาสู่ความสงบสุข เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้างจิตสำนึกให้เกิดการมีส่วนร่วมของเยาวชนต่อการเมืองในทุกระดับที่สามารถจับต้องได้บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในบริบทของประเทศไทย จะช่วยสร้างการเมืองที่มีคุณธรรม ลดปัญหา

การเมืองแบบขัดแย้งรุนแรง และส่งเสริมประชาธิปไตยที่มีรากฐานจากจริยธรรมไทยอันจะนำไปสู่สังคมที่มีสันติสุขและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง 9 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งแต่ละบุคคลที่ได้คัดเลือกในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้และคุณสมบัติที่ตรงกับแต่ละกลุ่ม อันได้แก่

กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านพระพุทธศาสนา	จำนวน 1 รูป
กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์	จำนวน 3 คน
กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติการ	จำนวน 3 คน
กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาคประชาชนทั่วไป	จำนวน 2 คน

2.2 ประชากร ได้แก่ เยาวชนอายุ 18-25 ปีบริบูรณ์ ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 2,315 คน

2.3 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) และคำนวณโดยสูตร ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 359 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย

ตอนที่ 1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2. การประยุกต์ใช้หลักสาธารณิยธรรม 6 เป็นหลักธรรมในการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ตอนที่ 3. การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เพื่อส่งไปยังสำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากเยาวชนในพื้นที่ ตั้งแต่อายุ 18 ปี ถึง 25 ปีบริบูรณ์ จำนวน 359 ชุด และรวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูป/คน โดยแบ่งกลุ่ม โดยได้ทำการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ ตามเอกสารข้อมูลสัมภาษณ์จนครบทุกประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์วัดความสัมพันธ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลเชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิดทฤษฎี พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 24 – 25 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1.2.1 ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักสารานุกรม ๖ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักเมตตามโนกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ หลักเมตตาวจีกรรม หลักเมตตาทายกรรม หลักทิวฐิสามัญญตา หลักสาธารณโกศิ หลักสามัญญตา อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ตามลำดับ

1.2.2 ผู้ตอบแบบสอบถามด้านการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อยู่ในระดับมาก และด้านการเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารานุกรม 6 กับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้านการเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง และด้านที่ต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐาน

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่าด้านเมตตาทายกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะเพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างเต็มที่ หลักเลี่ยงการใช้กำลังกายหรือพฤติกรรมก้าวร้าวในการแสดงออกทางการเมือง ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างจากตนเอง สนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่เยาวชนและแสดงออกถึงความเป็นมิตร เคารพผู้อื่นในกิจกรรมทางการเมืองมีค่าเท่ากัน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านหลักเมตตาวจีกรรม แสดงความคิดเห็นทางการเมืองด้วยถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดใจและไม่แสดงถ้อยคำรุนแรง พยายามให้กำลังใจและสร้างความเข้าใจร่วมกันผ่านการสนทนา ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างจากตนเอง หลักเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงเพื่อสร้างความแตกแยก ด้านหลักเมตตามโนกรรม คิดหาวิธีแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างจากตนเองและพยายามทำความเข้าใจความเห็นทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นมีค่าเท่ากัน ประารถนาให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แม้จะมีความคิดเห็นต่างกัน แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อผู้ที่มิชอบทางการเมือง ด้านหลักสาธารณโกศิ ยินดีแบ่งปันสิ่งของหรือทรัพยากรส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสังคม มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการแบ่งปันในชุมชนของท่าน ร่วมบริจาคหรือสนับสนุน

กิจกรรมสาธารณะที่ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม สนับสนุนแนวคิดการแบ่งปันเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้านหลักสี่สามัญญตา หลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมายหรือจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนและให้ความสำคัญกับความเสมอภาคและสิทธิที่เท่าเทียมของทุกคนมีค่าเท่ากัน เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งแยกชนชั้นหรือสถานะทางสังคม สนับสนุนให้ทุกคนปฏิบัติตามกติกาของสังคมอย่างเท่าเทียม ด้านหลักทวิสามัญญตา เคารพความคิดเห็นที่ต่างจากตนเองและใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่มุ่งแก้ไขปัญหาสังคมร่วมกัน พยายามปรับความคิดเห็นของตนเองให้สอดคล้องกับประโยชน์ส่วนรวม สนับสนุนการพูดคุยอย่างสร้างสรรค์เพื่อหาความเห็นร่วมในหมู่เยาวชน สนับสนุนการหาจุดร่วมที่สร้างความเข้าใจในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

1.ระดับการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การยอมรับคุณค่าความเสมอภาค และสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคน เป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ละเมิดสิทธิส่งเสริมให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เกื้อกูล และมีความเป็นธรรม ด้านการเคารพกฎหมายและกติกาสังคม การปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อตกลงร่วมกันอย่างเคร่งครัดช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย ลดความขัดแย้ง และสร้างความปลอดภัยแก่ทุกคนเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบและความเป็นธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การตระหนักถึงหน้าที่และผลการกระทำของตนเองการดูแลตนเองให้ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งไม่สร้างปัญหาแก่ผู้อื่นและการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล รับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมส่วนรวม ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย การแสดงออกถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองอย่างสร้างสรรค์เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะอย่างมีเหตุผลและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างช่วยเสริมสร้างสังคมที่โปร่งใส เข้มแข็ง และพัฒนาตามหลักการประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เชษฐา ทรัพย์เย็น (2560) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคม ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบการปกครองตนเองผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคมจังหวัดสมุทรสงคราม มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และยอมรับสมมติฐานทุกข้อ คือ 1) บริบทของ สภาพแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อการมีจิตสำนึกประชาธิปไตย 2) บริบทของสภาพแวดล้อมส่งผลเชิง บวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 3) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 4) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อการปกครองตนเอง และ 5) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมส่งผลเชิงบวกต่อการปกครองตนเองในระดับมาก

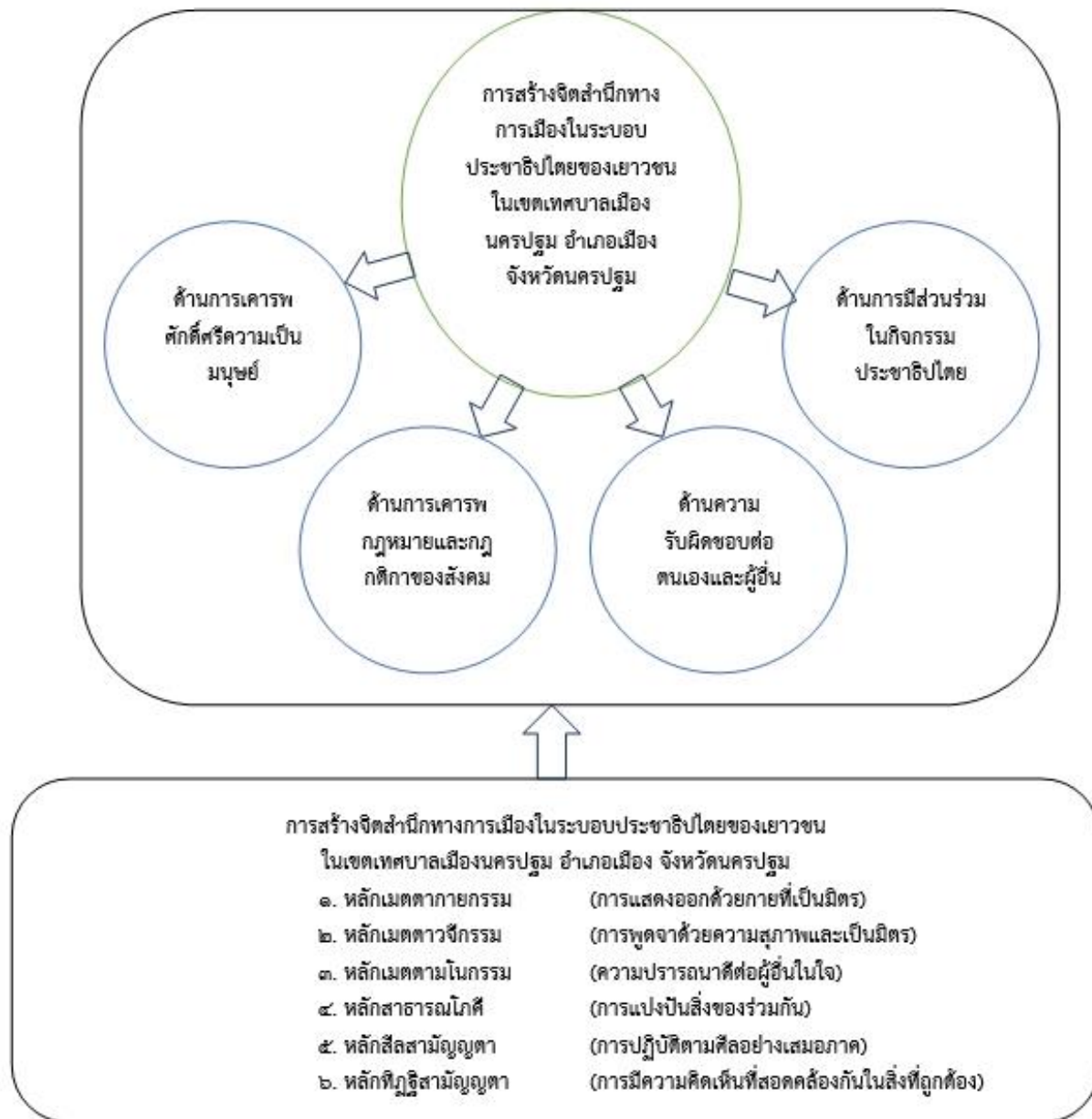
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารณียธรรม 6 กับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน ด้านการเคารพกฎหมายและกฎกติกาของสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปณณทัต บนขุนทด และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีส่วนร่วมในระดับมากและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลลิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ข้อเสนอแนะ คือ ควรกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของการพัฒนาในชุมชน และกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสออกมามีส่วนร่วม

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ด้านเมตตาทายกรรม การพัฒนาสังคมที่ดี ควรจะวางรากฐานทรัพยากรมนุษย์ให้มั่นคง โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตเป็นกำลังและเป็นสมองให้กับคนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทในการช่วยกันส่งเสริมให้เยาวชนมีความเข้มแข็ง สนับสนุนให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ด้านหลักเมตตาจริกรรม การสื่อสารด้วยความเคารพ มีสติ และมีเมตตา ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งในสังคมการเมืองและทำให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่รู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ด้านหลักเมตตาโมกกรรม เยาวชนควรถูกปลูกฝังให้ “คิดทางการเมือง” ด้วยหัวใจที่เปี่ยมด้วยความเข้าใจ เห็นใจ และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อันเป็นหัวใจของหลักเมตตาโมกกรรม ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงทางการเมือง ด้านหลักสัจจจริกรรม สร้างเวทีและชี้แนะแนวคิดให้เยาวชนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าและลงมือทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง เพราะเยาวชนที่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมในวันนี้จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในวันหน้า ด้านหลักศีลสามัญญตา การวางรากฐานของประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ด้วยการปลูกฝังพฤติกรรมทางการเมืองที่เปี่ยมด้วยศีลธรรม ความมีเหตุผล และการเคารพซึ่งกันและกัน ให้กับเยาวชนซึ่ง

จะส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย ด้านหลักทฤษฎีสามัญญดา การยอมรับความเห็นต่างและหาทางออกทางการเมืองร่วมกัน เยาวชนที่เติบโตภายใต้หลักทฤษฎีสามัญญดาจะเป็น “พลเมืองประชาธิปไตย” ที่ไม่เพียงแต่มีความรู้ แต่ยังมีวุฒิภาวะในการใช้เหตุผล เคารพสิทธิและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางความคิด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสมุห์อมร อมโร (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมใน การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่เคารพกันกัน เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท และสอดคล้องกับ สุกิจ ชัยมุกสิกและคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรม ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรม พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรม โดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย 2. ตามหลักสาราณียธรรม พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมและคะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบก่อนและหลังการอบรมประจำหน่วยกิจกรรมโดยค่าคะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม 3. โดยเฉลี่ยการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรมพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติครั้งเว้นครั้งและ 4. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมและสมาชิกเครือข่ายที่มีต่อหลักสูตรการพัฒนาจิตสำนึก ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรมพบว่ามีความพึงพอใจต่อการอบรมอยู่ในระดับพอใจมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์วิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงดังนี้

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย นายสรวิชัย วัฒนะกุลธนาชัย

การที่เยาวชนมีความตระหนักถึงหน้าที่สิทธิความเป็นพลเมืองของตน และเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการเมืองนั้น ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การร่วมกิจกรรมสาธารณะ และการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ภายใต้กรอบกฎหมายและหลักประชาธิปไตย ตามสิทธิหน้าที่ในความเป็นพลเมือง ถือว่าเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ให้เยาวชนมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกแก่สังคม ซึ่งเยาวชนจะเกิดคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลได้นั้น ส่วนหนึ่งต้องมีหลักธรรมที่เป็นต้นทุน

การขับเคลื่อนทางความคิด มีความสำคัญกับผิวดนตนเองและสังคม เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่สังคม ควรนำหลักสารณิธรรม 6 มาใช้ โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนครปฐม ที่มีความหลากหลายทางสังคม ความแตกต่างในช่วงวัยและความรู้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมึแนวคิด ทฤษฎีทางหลักธรรมคำสอน ที่ต้องนำมาปรับใช้ในการพัฒนาความคิดของเยาวชน เพื่อจะได้ผลิตเยาวชนพลเมืองที่มีคุณภาพและคุณค่าสู่สังคม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรมึนโยบายให้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้กับการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนกับเทศบาลเมืองนครปฐม
2. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรมึนโยบายกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความสามัคคีและรักหวงแหนชุมชนที่อาศัยอยู่
3. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรมึนโยบายเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ หลายช่องทาง รวมถึงการเสนอข่าวสื่อออนไลน์ด้วย ให้เยาวชนสนใจและเข้าไปติดตามข่าวสาร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชนในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองนครปฐม เช่น จัดค่ายจิตอาสาพัฒนาคุณธรรม เป็นต้น
2. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรเสริมสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีคุณลักษณะตามค่านิยมในปัจจุบัน ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่เพื่อแสดงศักยภาพความรู้ความสามารถ ความเป็นผู้นำในยุคใหม่หัวใจสาธารณะ
3. สำนักงานเทศบาลเมืองนครปฐม ควรนำหลักธรรมที่ได้จากการวิจัย มาบูรณาการให้เยาวชนมีคุณธรรมเข้าถึงหลักธรรมเพื่อพัฒนาด้านพฤติกรรม ให้เยาวชนสามารถใช้หลักธรรมในการครองเรือนปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ความคาดหวังของเยาวชนต่อประสิทธิภาพการของข้าราชการในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม”
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย กรณีศึกษาเทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม”
3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การประยุกต์หลักธรรมเพื่อส่งเสริมหลักประชาธิปไตย กับเยาวชนในพื้นที่เทศบาลเมืองนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

เอกสารอ้างอิง

- คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล.(2558). การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, (10)พิเศษ, 29-42.
- เชษฐา ทรัพย์เย็น.(2560). การปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาสังคม. *วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. (6)1, 153-159.
- ปณณทัต บนขุนทด, ริร์ พิมมานุรักษ์, ธนัชร หาได้, และ สันติ คู่กระสังข์.(2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, (6)1, 209-222.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต).(2543). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระสมุห์อมร อมโร (สีด้า).(2562). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่องตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. *วารสารมหาจุฬานาครทัศน์*, (6)4, 1727-1742.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช (2560). *สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*. สืบค้น 20 มกราคม 2567, จาก <https://www.parliament.go.th>
- สุกิจ ชัยมุกลีก และคณะ.(2562). การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, มจร*. (10)2, 73-89.